

SOOLISE VÕRDÕIGUSLIKKUSE JA VÕRDSE KOHTLEMISE VOLINIK

Euroopa Liit
Euroopa struktuuri-
ja investeerimisfondid

Eesti
tuleviku heaks

Puudega inimeste ligipääsetavuse tagamine projektides

Juhend puudega inimeste ligipääsetavuse tagamiseks Euroopa Liidu ühtekuuluvuspoliitika fondide rahastatud projektides

Võrdõigusvoliniku kantselei
Euroopa Liidu ühtekuuluvuspoliitika fondide võrdõiguslikkuse
kompetentsikeskus

TALLINN 2016 |

Euroopa Liidu ühtekuuluvuspoliitika (ÜKP) fondide võrdõiguslikkuse kompetentsikeskus on nõustamis- ja koolitusüksus, mille ülesanne on suurendada struktuurivahendeid kasutavate ja koordineerivate üksuste teadlikkust soolise võrdõiguslikkuse ja võrdse kohtlemise põhimõtetest ning soodustada ja toetada nende põhimõtetega arvestamist Ühtekuuluvuspoliitika fondide rakenduskava 2014-2020 elluviimisel.

Kompetentsikeskus nõustab rakendusasutusi, mis töötavad välja toetuse andmise tingimusi ja rakendusüksusi, mis korraldavad toetuste taotlemist ja suhtlevad otse toetuse saajatega. Lisaks nõustamisele jagab kompetentsikeskus teemasse puutuvat infot toetuse taotlejatele ning pakub koostöös Rahandusministeeriumiga soolise võrdõiguslikkuse ja võrdse kohtlemise põhimõtetega arvestamiseks koolitusi.

Kompetentsikeskuse veebileheküljelt leiate teavet võrdsete võimaluste läbiva teema kohta, õigusakte, ministeeriumidele, rakendusüksustele ja taotlejatele mõeldud juhendeid ning koolitus-ja infomaterjale.

Kompetentsikeskuse kohta saab rohkem infot veebiaadressil <http://www.vordoigusvolinik.ee/kompetentsikeskus/>.

Antud juhendi koostasid Liivi Pehk ja Iivika Kalden.

Kompetentsikeskuse tegevust rahastatakse Euroopa Liidu vahenditest.

Sisukord

Milleks juhend?	3
Mis on ligipääsetavus?	3
Kas puudega inimeste ligipääsetavuse teema minu projektis on kohustuslik?	5
Millised eesmärgid peaksid MINU projektis seoses ligipääsetavusega olema?.....	6
Ligipääsetavuse tagamine kõikides projekti faasides.....	6
Ettevalmistus ja planeerimine	6
Organisatoorsed aspektid	8
Projekti rakendamine	9
Projekti tulemuslikkuse hindamine	12
Vaata lisaks:	13

Milleks juhend?

Antud juhend on loodud kasutamiseks projekti rakendajatele igas projekti faasis, et aidata Euroopa Ühtekuuluvuspoliitika fondide rahastatud projektides tagada puudega inimeste ligipääsetavus ja edendada puudega inimeste võrdset kohtlemist.

Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määruse (EL) nr 1303/2013, 17. detsember 2013 (ühissätete määrus) kohaselt peavad kõik tooted, kaubad, teenused ja taristud, mis on üldsusele avatud või mida üldsusele pakutakse ning mida kaasrahastatakse Euroopa struktuuri- ja investeerimisfondidest, olema kättesaadavad kõikidele kodanikele, sealhulgas erivajadustega inimestele. Lisaks sellele tuleb tagada juurdepääs füüsilisele keskkonnale, transpordile, informatsioonile, et edendada ebasoodsamas olukorras olevate rühmade, sealhulgas puudega inimeste kaasatust.

Projekti puutumus erivajadusega inimeste ligipääsetavuse küsimusega tuleneb sellest, millised tüüpgevused on projektis ette nähtud (koolitused, teavituskommunikatsioon, otsustuskogude loomine, (projektitiimid, seirekomisjonid jms), konsulteerimine, andmekogumine, uuringud, tehniliste vahendite muretsemine, taristu ehitamine jms).

Mis on ligipääsetavus?

Puudega inimeste mõiste hõlmab isikuid, kellel on pikaajaline füüsiline, vaimne, intellektuaalne või meeleline kahjustus, mis võib koostoimel erinevate takistustega tõkestada nende täielikku ja tõhusat osalemist ühiskonnaelus teistega võrdsetel alustel.

Puudega inimestele kõigi inimõiguste ja põhivabaduste täieliku teostamise võimaldamiseks on tähtis tagada nende juurdepääs füüsilisele, sotsiaalsele, majanduslikule ja kultuurilisele keskkonnale, tervishoiule ja haridusele ning teabele ja suhtlusele.

Ligipääsetavuse loomise eelduseks on see, et hoones, sündmusel, teenuse juures või info edastamisel on arvesse võetud erinevate inimeste vajadusi. Ligipääsetavus ei puuduta mitte üksnes erinevat kasvu ja vanuses inimesi, vaid ka inimesi, kes kasutavad liikumiseks ratastooli, näevad või kuulevad halvasti või üldse mitte. Kõigile ligipääsetav on selline keskkond, mida saavad mugavalt ja ilma kõrvalise abita kasutada väga erinevad inimesed. Ligipääsetavuse parandamine peab aitama kaasa erivajadusega inimeste suuremale kaasatusele ühiskonnas, sh hariduses, tööturul jne.

Erivajadusega inimestele ligipääsetavuse tagamine hõlmab järgmisi aspekte:

- Kaasamine - erivajadustega inimeste osalemine konsultatsiooniprotsessis ja juhtkomiteedes, tagasiside uuringutes, suhtlus sotsiaalmeedias jms.
- Liikumisteed - parkimisvõimalused, juurdepääsetavad teed ja ühistranspordivõimalused;

- Füüsiline juurdepääs hoonetele – kaldteed, käsipuud, uste käepidemed, liftid, suunavad märgistused, liftinupu jms kõrgus, madalad lävepakud jms;
- Teenused – juurdepääs ürituste programmile, klienditeeninduse paindlikkus jms;
- Hoiakud – teadlikkus erivajadustega inimeste vajadustest, lugupidamine, kaasamine, mitmekesisuse tunnustamine;
- Taskukohasus – taskukohased teenuste ja toodete hinnad, kulutuste hüvitamine saatjale;
- Juurdepääs informatsioonile – juurdepääsetavad kodulehed, pildilise informatsiooni esitamine ka teksti kujul, teksti esitamine audio kujul jms.

Mõistlikud abinõud on vajalikud ja asjakohased teisedused ja kohandused, mis ei ole ebarportsionaalselt ega alusetuselt koormavad ning on konkreetsel juhul vajalikud, et tagada puudega inimestele kõigi inimõiguste ja põhivabaduste teostamine või kasutamine teistega võrdsetel alustel. Asjakohaseid meetmeid rakendatakse alati ühele kandidaadile või töötajale.

Universaalne disain ehk kaasav disain on toodete, keskkonna, programmide ja teenuste disainimine sellisel viisil, mis muudab nad suurimal võimalikul määral inimestele kasutatavaks ilma vajaduseta teha kohandusi või kasutada eridisaini. Universaaldisain ei välista vajadusel abiseadmeid kindlatele puudega inimeste rühmadele.

Kaasavas disainis on kesksel kohal erivajadustega inimeste kogemus. Inimene, kelle tegevusvõime teatud keskkonnas võib olla piiratud ei pruugi olla piiratud juhul, kui keskkonda on kohandatud või kui ta saab tegutseda mõnes teises keskkonnas. Keskkonnakohandused muudavad elukeskkonna mugavamaks, tervislikumaks ja ohutumaks paljudele elanikkonna gruppidele. Näiteks on madalad lävepakud abiks nii ratastoolis inimestele, vanuritele kui ka väikestele lastele.

Diskrimineerimine puude alusel on puude alusel, mis tahes vahetegemine, välistamine või piiramine. See tähendab, et nimetatud tunnuse tõttu koheldakse ühte isikut või isikute gruppi teisest halvemini (otsene diskrimineerimine). See hõlmab kõiki diskrimineerimise vorme, kaasa arvatud mõistlike abinõude võtmisest keeldumine. Võrrelda saab seda, kuidas koheldakse samas olukorras (nt projekti tegevustest teavitamisel, tegevustes osalemisel jms) puudega ja puudeta isikut või isikute gruppi. Diskrimineerimine tuleneb enamasti madalast teadlikkusest, negatiivsetest eelarvamustest ja stereotüüpselt suhtumisest puudega isiku või isikute grupi suhtes. Näiteks on levinud väärarusaam, et liikumispuudega inimestel on ka vaimupuue jms.

Diskrimineerimiseks loetakse ka seda, kui näiliselt neutraalne säte, kriteerium või tava seab isikud nende puude tõttu teistega võrreldes ebasoodsamasse olukorda (kaudne diskrimineerimine). Kaudset diskrimineerimist saab tuvastada statistilise tõendusmaterjaliga. Näiteks analüüsida, milline on puudega inimeste osakaal hariduse eri tasanditel, sh tuleks eraldi vaadelda ka eri soost, rahvuses ja vanuses puudega inimeste grupe.

Võrdse kohtlemise edendamine tähendab diskrimineerimise ennetamist. Vähemusgruppide puhul on väga olulisel kohal võimaluste võrdsustamine. Selleks, et aidata halvemas olukorras olevaid inimgrupe võrdsemale positsioonile, tuleb teha vahel soodustusi või kohandusi (erimeetmed). Ühesugune kohtlemine ei taga alati võrdsuse saavutamist, sest inimeste lähteaspekteerid ja võimalused on erinevad. Võrdne kohtlemine hõlmab seepärast ka põhimõtet, et traditsiooniliselt ebavõrdses olukorras olevaid inimesi võib kohelda erinevalt.

Võrdsete võimaluste loomine tähendab protsessi, mille kaudu erinevad ühiskonna- ja keskkonnasüsteemid, nagu teenused, talitused, informatsioon ja dokumentatsioon, tehakse kättesaadavaks kõigile, iseäranis puudega inimestele. Võrdsete võimaluste protsessi ühe osana tuleks puudega inimesi abistada ka ühiskonnaliikme täisvastutuse kandmise omaksvõtmisel.

Võrdsete võimaluste loomiseks vähemusgruppidele on vaja:

- 1) määrata, milliste elanikkonnarühmade võimaluste võrdsust võrreldakse ja analüüsitakse (nt puudega inimesed ja puudeta inimesed);
- 2) välja selgitada, millised barjäärid ja takistused ebasoodsamas olukorras oleva rühma puhul ilmnevad (nt ligipääsetavus töökohale);
- 3) välja töötada teadmispõhised meetmed ilmnunud barjääride kõrvaldamiseks ja need ellu rakendada (nt töökoha ja – vahendite kohandamine puudega inimestele, invatransport jms);
- 4) tagada tegevuste seire ja tulemuste hindamine (nt kogutakse andmeid puudega inimeste olukorra kohta enne ja pärast projekti teostumist).

Kas puudega inimeste ligipääsetavuse teema minu projektis on kohustuslik?

JAH! Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määruse nr 1303/2013 (ühissätete määrus) artikli 7 kohaselt on võrdse kohtlemise põhimõtte rakendamine ja edendamine Ühtekuuluvuspoliitika fondide rahastuse kasutamise igas etapis kohustuslik. Sama sätte kohaselt tuleb erilist tähelepanu pöörata puudega inimeste juurdepääsetavusele.

Kõik tooted, kaubad, teenused ja taristud, mis on üldsusele avatud või mida üldsusele pakutakse ning mida kaasrahastatakse Euroopa struktuuri- ja investeerimisfondidest, peavad olema kättesaadavad kõikidele kodanikele, sealhulgas puudega inimestele. Lisaks sellele tuleb tagada juurdepääs füüsilisele keskkonnale, transpordile, teabele ja suhtlusele, info- ja kommunikatsioonitehnoloogiatele, et edendada ebasoodsamas olukorras olevate rühmade, sealhulgas puudega inimeste kaasatust.

Millised eesmärgid peaksid MINU projektis seoses ligipääsetavusega olema?

- Projekti tegevustes on arvestatud projekti mõju puudega inimeste juurdepääsetavuse parandamisele;
- Rakendatavad abinõud edendavad aktiivselt puudega inimeste võrdseid võimalusi ja vähendavad tõrjutust olenemata sellest, kas projekti sisuks on otseselt või kaudselt võrdsete võimaluste edendamine;
- Projekti tegevused on suunatud puudega inimeste kaasamisele ning osalemise ja aktiivsuse suurendamisele ühiskonna kõikides tegevustes ja tasanditel. Projekti tegevustega vähendatakse neid barjääre, mis takistavad puudega inimestel projekti tegevustes osalemist või hüvedest kasusaamist, nt juurdepääs füüsilisele keskkonnale, transpordile, teenustele ning informatsioonile ja kommunikatsioonile;
- Suurendatakse puudega inimeste teadlikkust oma õigustest ja nende kaitsmise võimalustest;
- Muudetakse ühiskonnas stereotüüpseid arusaamasid ja eelarvamusi, tõstetakse teadlikkust puudega inimeste võrdse kohtlemise põhimõttest ja ebavõrdse kohtlemise tagajärgedest, ning puudega inimestele juurdepääsu tagamise vajalikkusest.

Ligipääsetavuse tagamine kõikides projekti faasides

Ettevalmistus ja planeerimine

Projekti ettevalmistuses ja planeerimises arvestatakse järgmiste aspektidega:

- Projekt järgib erivajadustega inimeste võrdse kohtlemise põhimõtteid ja võrdsete võimaluste edendamise eesmäärke;

Näiteks: Töölesaamist toetavate teenuste pakkumisel on muuhulgas seatud eesmärgiks tööhõive tõstmine nende sotsiaalsete gruppide seas, kellel on tööturule pääsemiseks suuremad takistused (puudega inimesed, muust rahvusest inimesed, noored, vanemaealised), sh seatakse eesmärgiks töökohtadele juurdepääsetavuse parandamine (nt puudega inimestele ühistranspordi kättesaadavuse suurendamine, kaldteede ja kergliiklusteede rajamine jms). Taristute investeeringute puhul peab projekti taotlus sisaldama informatsiooni, kuidas on lahendatud puudega inimeste juurdepääs taristule. Töölesaamist toetavate teenuste kavandamisel arvestatakse puudega naiste hoolduskohustusest tulenevaid takistusi tööturule siirdumisel jms.

- Projekt rajaneb uuringutele ja analüüsidele. Esitatud on andmed erivajadustega inimeste (näiteks puudega inimesed, vanemaealised) ligipääsetavuse olukorra kohta sekkumisvaldkonnas. Esile on toodud, milline on erivajadustega inimeste ligipääs projekti tegevustele või rajatavale taristule, millised on huvid ja normid, mis mõjutavad erivajadustega inimeste käitumist antud tegevuste raames;

Näiteks: Analüüsitakse muuseumi asukohta ja füüsilist ligipääsetavust lähtudes universaalse disaini seisukohtadest: milline on juurdepääs muuseumile lähimast ühistranspordi peatusest (kõnniteede katete olukord, käsipuud, infoviidad, invaparkla asukoht, kaldteed jms) sh juurdepääsetavus ratastooliga, lifti olemasolu hoones, iseavanevad / kergesti avanevad ukseks jms.

Linna X projektis viidi läbi küsitlus hetkeolukorra analüüsimiseks 44 liikumispuudega inimese seas, milles uuriti 22 erineva avaliku teenuse kasutamist ja ligipääsuprobleeme. Naisi oli vastajate hulgas 28, mehi 16. 34 neist olid eestlased ja 10 mitte-eestlased. Vastanute keskmine vanus oli 50-75 aastat, enamik vastanuist (24) – olid vanuses 40-59. Selgus, et liikumispuudega inimeste jaoks on kõige suuremad ligipääsuprobleemid linnateatrile (73% kasutanutest ei ole rahul), raamatukogule (70%) ning Maavalitsusele (69%). Uuringu tulemusel kavatakse linn ette võtta meetmed ligipääsetavuse parandamiseks neile teenustele.

- Projekti ettevalmistusse ja planeerimise töögruppidesse on kaasatud valdkonna kõik sidusrühmad (huvigrupid, asutused). Töögruppidesse tuleb kaasata konkreetses valdkonnas teemast mõjutatud erivajadustega inimeste esindajad ning eksperdid;

Näiteks: Kaasamist algatav asutus/ühendus korraldab huvirühmade kaardistamise, et tagada kõigi mõjutatud osapoolte teavitamine strateegilise dokumendi väljatöötamise ja/või konsulteerimise algatamisest. Tähelepanu pööratakse erivajadustega inimeste gruppide kaardistamisele ja kaasamisele. Kaasatavaks osapoolteks olemine ei eelda äri- või mõne muu registrikoodi omamist.

Kaasamisel tuleks muuhulgas silmas pidada, et mida laiemate mõjudega on tegevused, seda enam tuleb püüda kaasata neid sihtgrupe, kes ise pole aktiivsed või keda ükski organisatsioon ei esinda.

Erinevate erivajadustega inimeste gruppidega suhtlemisel ja neile tagasiside andmisel tuleb kasutada sellist keelt ja suhtluskanaleid, mis on neile sihtrühmadele omased.

Kaasamise kava koostatakse võimalikult üksikasjalikult – pannakse paika kaasamise osalised ja etapid ning dokumenteeritakse sihtrühmade panust ja nende arvamusega arvestamist.

- On selgitatud, kuidas projekti tegevustega kavatakse parandada erivajadustega inimeste ligipääsetavust. Projekti tegevused peavad toetama ebasoodsamas olukorras olevate isikute ja gruppide aktiivsemat osalemist ühiskonnas, tõstma teadlikkust puudega inimeste võimetest ja panusest ning juurdepääsuprobleemidest, sh teabele ja suhtlusele ja vähendama neid barjääre, mis takistavad erivajadustega inimestel projekti tegevustes osalemist;

Näiteks: Seminaride läbiviimisel valitakse ruumid, mis on ligipääsetavad ratastooliga liikujatele, korraldatud on viipekeele tõlge jms. Töölesaamist toetavate teenuste pakkumisel korraldatakse muuhulgas tööandjatele infopäevi teadlikkuse tõstmiseks puudega inimeste võimetest ja ligipääsetavuse vajadustest ning julgustatakse

tööandjaid värbama tööle puudega inimesi. Muuseumides korraldatakse ekskursioone, kus on tagatud viipekeele tõlge.

- On püstitatud mõõdetavad eesmärgid erivajadusega inimeste gruppide olukorra parendamiseks ja suuremaks kaasamiseks projekti raames.

Näide: Eesmärgiks on maakonnas X erivajadustega lastele tavakoolis õppimiseks tingimuste loomine. Tulemust mõõdetakse indikaatoriga: puudega õpilaste osakaal, kes on kaasatud tavakooli maakonnas X.

Organisatoorsed aspektid

Projektis toetatakse läbivalt juurdepääsetavuse tagamist. Projekti organisatoorses aspektides arvestatakse järgmiste näitajatega:

- Värbamisel järgitakse võrdse kohtlemise põhimõtet ning oluliseks peetakse töökollektiivi mitmekesisust. Puudega inimesele tuleb tagada juurdepääsetavus töökuulutustes sisalduvale informatsioonile ja füüsiline ligipääsetavus tööintervjuu kohale. Tööandja ei tohi tööle soovijalt küsida tema tervise ja puude kohta, välja arvatud kui seoses töötamisega on vaja täita tervisenõudeid. Selleks, et inimene juba ise saaks hinnata oma võimekust antud töö tegemiseks peaks töökuulutus andma tööle soovijatele piisavalt infot töö iseloomu kohta. Erivajadusega inimese värbamisel ja töökoha kohandamisel saab tööandja pöörduda abi saamiseks ka [Töötukassasse](#);

Näiteks: töökuulutusse on lisatud informatsioon, et kandideerima on oodatud kõik soovijad, sõltumata nende perekondlikust seisust, soost, soolisest või seksuaalsest identiteedist, rahvuslikust või usulisest taustast ja veendumustest, vanusest või puudest ning tööandja on valmis kohandama töökeskkonda puudega inimese vajadustele vastavaks. Tööandja kaasab värbamisel viipekeele tõlgi, kes aitab suhelda tööle kandideerijaga.

- Puudega töötaja töölevõtmisel kohandatakse talle vajadusel töökoht- ja töövahendid. Töökoha kohandamine tähendab konkreetse töötaja puudest tulenevale erivajadusele vastava töökeskkonna loomist, mis võimaldab puudega inimesel teha tööd võrdväärset teistega. Kohanduseks loetakse ka tugiisikuga töötamist ning täiendavat koolitust tööülesannete omandamiseks;

Näiteks: Tööandja pöördub Töötukassasse, kes aitab kohandada tööandja ruumid vastavaks puudega töötaja vajadustele: nt muudetakse lävepakud madalamaks, rajatakse invatualett, puudega töötajale võimaldatakse paindlikku tööaega, kaugtööd jms.

- Loodavates otsustuskogudes ja juhtrühmades on esindatud erivajadustega inimeste grupid ja eesmärgiks on otsustuskogude ja juhtrühmade mitmekesine koosseis;

Näiteks: Projekti otsustuskogus on esindatud puudega inimeste esindusorganisatsioonid.

- Projekti tiim on koolitatud ligipääsetavuse tagamise põhimõtetest tegevuste elluviimisel, sh värbamisel, hangete korraldamisel ja teavitustegevuste läbiviimisel;

Näiteks: Projekti tiimil on teadmised ja oskused erivajadustega inimestele ligipääsetavuse tagamiseks ürituste korraldamisel (varasem kogemus või koolitus).

- Projekti tegevustes osalevatel ekspertidel ja koolitajatel on teadmised puudega inimestele ligipääsetavuse tagamise põhimõtetest;

Näiteks: Koolituste läbiviimiseks koolitajate leidmiseks hanke korraldamisel on üheks valikukriteeriumiks koolitajate teadmised puudega inimestele ligipääsetavuse tagamise põhimõtetest.

Projekti rakendamine

Osalejate kaasamisel arvestatakse järgmiste näitajatega:

- Projekti tegevustesse osalejate kaasamisel tagatakse, et informatsioon projekti tegevuste kohta oleks kättesaadav ja ürituste toimumise ruumid oleksid ligipääsetavad nii liikumispuudega inimestele, vaegnägijatele ja pimedatele, vaegkuuljatele ja kurtidele kui ka intellektipuudega inimestele. Informatsiooni kättesaadavus tähendab, et kõik osalejad on võimelised aru saama neile edastatud informatsioonist ja ka ise teistele projektis osalejatele informatsiooni jagama. Tegevuste planeerimisel ja elluviimisel konsulteeritakse puudega inimestega, keda projekti tegevused otseselt mõjutavad ja nende esindusorganisatsioonidega;

Näiteks: Maakonna X tervisekeskuse rajamisel konsulteeritakse ligipääsetavuse tagamiseks tegevuste kavandamisel kõigi maakonnas tegutsevate puudega inimeste organisatsioonidega ja korraldatakse kohtumisi maakonnas elavate puudega inimestega. Kohtumiste toimumise kohta edastatakse informatsiooni puudega inimeste esindusorganisatsioonide kaudu. Kohtumisel on viipetõlk ja materjalid on kättesaadavad ka punktkirjas.

- Suurendatakse puudega inimeste teadlikkust oma õigustest ja võimalustest osaleda projekti kõikides tegevustes ja tasanditel;

Näiteks: Projekti tegevusi tutvustav veebileht järgib WCAG 2.0 juurdepääsunõudeid ja informatsioon projekti tegevuste kohta on kättesaadav ja arusaadav nii vaegnägijatele ja pimedatele, vaegkuuljatele ja kurtidele kui ka intellektipuudega inimestele. Projekti tegevusena tutvustatakse puudega inimestele kohaliku omavalitsuse poolt pakutavaid teenuseid

- Projekti tegevustest osavõtu võimaldamiseks selgitatakse välja need barjäärid, mis puudega inimestel osalemist takistavad ja kavandatakse tegevusi nende kõrvaldamiseks.

Näiteks: Projektis X konverentsi korraldamise kutses küsitakse esinejatelt ja osalejatelt informatsiooni nende vajaduste kohta, et tagada ligipääsetavus informatsioonile ja ruumidele – nt vajadus viipekeele tõlgi järele, erivajadused seoses menüüga, abivahendite vajadus nägemis- ja kuulmispuudega inimestele jms.

Teavitustegevuses arvestatakse järgmiste näitajatega:

- Projekti juhend- ja infomaterjalide väljatöötamisel ja informatsiooni vahendamisel arvestatakse puudega inimeste erivajadustega. Kõigile kasutajatele tagatakse kättesaadav informatsioon, mille sisus on kerge orienteeruda ja mida on erinevate tajumeelte kaudu, nt silmad ja/või kõrvad ja/või sõrmed, lihtne vastu võtta ja mõista. Loe lähemalt: [Kättesaadava informatsiooni suunised. Õppeks vajaliku informatsiooni juurdepääsetavust toetav IKT](#);

Näiteks: Informatsiooni edastamiseks ja tagasiside küsimiseks, osalemise registreerimiseks jms on soovitatav kasutada spetsiaalseid vastuste vorme, mida on võimalik veebilehel täita. Vormid peavad olema võimalikult palju eeltäidetud.

Tekstides kasutatakse minimaalset fondisuurust 12 ja seriifideta fonti, nt Arial, Helvetica või Verdana. Infomaterjalidele on lisatud teksti mitte-tekstilised ekvivalendid (nt pildid, videod ja eelnevalt salvestatud helifailid), et tagada informatsiooni kättesaadavus kasutajatele, kes ei loe või kellel esinevad lugemisraskused jne.

- Projekti juhend- ja õppematerjalide ning meetodikate väljatöötamisel ning koolituste läbiviimisel on üheks eesmärgiks tõsta teadlikkust erivajadusega inimeste olukorrast, sh ligipääsetavuse osas haridusele ja tööturule ja ligipääsetavuse parandamise meetoditest ja vahenditest;

Näiteks: Projektis X korraldatakse kaasava disaini teemal koolitusi kohalike omavalitsuste arhitektidele ja ehitusnõunikele, et tõsta teadlikkust erinevatele erivajadustega inimeste gruppidele ligipääsetavuse tagamise võimalustest avalikus ruumis.

- Veebipõhise informatsiooni kättesaadavuse ja ligipääsetavuse tagamine. Majandus- ja Kommunikatsiooniministri 19.03.2012 käskkirjaga nr 12-0106 kinnitatud „Veebide koosvõime raamistik” versioon 1.0 alusel peavad riigi ja kohaliku omavalitsuse veebilehed vastama WCAG 2.0 AA taseme edukriteeriumitele. Loe edasi: [WCAG 2.0 rakendusjuhised](#);

Näiteks: Projekti veebilehekülg vastab veebi sisu juurdepääsetavussuuniste WCAG 2.0 AA tasemele. Veebileheküljel on:

- loodud veebilehitsejast sõltumatu täiendav kasutajaliides, mis võimaldab kasutajal teksti suurust muuta ja teksti vähemalt 200% suurendada;
- tekstiga pildi asemel on kasutatud tavalist teksti;
- tausta ja sellel oleva teksti kontrastsuse suhe minimaalselt 4,5:1;
- veebikeskkonnas kasutatakse AJAX sisuhalduse lahendust, kus reaajas kirjutatakse toimuva konverentsi kohta tiitreid jms.

- Kasutatavad müügi- ja turundussõnumid, esitlused, trükised, reklaami- ja pildimaterjal väldivad stereotüüpseid väiteid, kuvandeid ja diskrimineerivaid hoiakuid puudega inimeste suhtes ja kujundavad hoiakuid, et puudega ja puudeta inimesed on sama väärtuslikud.

Näiteks: Projekti trükistes kujutatakse piltidel kaldteel liikumas ratastooliga inimest, lapsevankriga lapsevanemat ja eakat inimest. Vältitakse puudega inimese kujutamist abitu ja jõuetuna, kes ei saa ise hakkama ka lihtsamate igapäevaste asjatoimetustega.

➔ Tegevuste juures arvestatakse:

- Erinevate tüüptegevuste juures (koolitused, teavituskommunikatsioon, otsustuskogude loomine, konsulteerimine, andmekogumine, uuringud, hanked, hoonete, taristu ehitamine jms) arvestatakse vajadusega tagada ligipääsetavus erivajadustega inimestele, sh füüsilisele keskkonnale, transpordile, teabele ja suhtlusele, info- ja kommunikatsioonitehnoloogiatele;

Näiteks: Seminaride korraldamisel on üheks ruumide hanke tingimuseks ligipääsetavus seminariruumidele ratastooliga ja korraldatakse viipekeele tõlge.

Ühistranspordivahendite soetamisel on üheks hanke tingimuseks, et soetatav buss peab olema madala põhjaga, et tagada ligipääsetavus liikumispuudega reisijale jms.

- Ehitusseadustiku (jõustus 01.07.2015) kohaselt peavad puudutatud isikuid (tellijad, projekteerijad, arhitektid, ametnikud) ehitamisega seotud tegevustes asjakohasel juhul arvestama puudega inimeste erivajadustega. Nõudeid ehitisele reguleerib määrus „Puudega inimeste erivajadustest tulenevad nõuded ehitisele“ (seisuga 7.04.2016 on määrus vastu võtmata). Juhul, kui täpsustavaid norme kehtestatud ei ole, tuleb hinnata, kas projekteerimisel on arvestatud puudega inimeste erivajadustega, lähtuda heast tavast. Hea tava sisustamisel soovib Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium kasutada õiguspäraseid allikaid nagu asjakohased tehnilised normid või standardid ning eelkõige seni kehtinud MKM määrust nr 14 „Nõuded liikumis-, nägemis- ja kuulmispuudega inimeste liikumisvõimaluste tagamiseks üldkasutatavates ehitistes“ ja ka juhendmaterjali "Kõiki kaasava elukeskkonna kavandamine ja loomine“.

Näiteks: ühistranspordiliinide bussipeatuste rajamisel võetakse aluseks juhendmaterjalis „Kõiki kaasava elukeskkonna kavandamine ja loomine“ toodud soovitusel ja ühistranspordipeatuses on ette nähtud võimalus peatumiseks taksole vm saatja autole. Katend ootekojas ja ootealal on kare jms.

- Riigihangete korraldamisel kehtestatakse nõuded puudega inimeste ligipääsetavuse tagamiseks hankelepingu eseme kirjeldusse ja pakkumise hindamise valikukriteeriumitesse. Pakkuja peab tõendama erivajadustega inimestele ligipääsetavuse tagamise alast kompetentsi. Euroopa Telekommunikatsiooni Instituudi poolt on 2014. aastal välja töötatud [standard](#), millega kehtestatakse ligipääsetavuse nõuded IT teenuste ja toodete riigihangetele.

Näiteks: ehitise rekonstrueerimistöde hankelepingu eseme kirjelduses on öeldud, et publikut teenindava trepikoja juurde on ette nähtud läbi korruste lift liikumispuudega

inimeste ligipääsuks nii saali kui ka igapäevaselt kõigile korrustele. Ehitustööde teostamisel konsulteeritakse puudega inimeste ligipääsetavuse ekspertidega.

Pakkuja tagab ligipääsetavad ruumid ning tehnilised vahendid koolituse läbiviimiseks.

Projekti tulemuslikkuse hindamine

Projekti tulemuslikkuse hindamisel arvestatakse järgmiste aspektidega:

- Projekti aruandluses tuleb kajastada erivajadustega inimeste ligipääsetavuse parandamiseks elluviidud tegevuste tulemusi;

Näiteks: projekti tegevuste tulemusena loodi veebikeskkond, mis vastab WCAG 2.0 edukustaseme AA nõuetele.

- Uuringutele ja analüüsidele tuginemine ja vajadusel projekti jooksul tegevuste kohandamine vastavalt puudega inimeste ligipääsetavuse vajadustele;

Näiteks: huvikeskuse juurdeehituse käigus viidi läbi ligipääsetavuse audit. Audit leidis, et juurdeehituse iseavanevatel klaasustel oli fotosilm paigaldatud liiga kõrgele, mistõttu see ei reageerinud ratastoolis liikujale. Samuti puudus klaasustel märgistus, mistõttu oli uste asukoht nägemispuudega inimestele halvasti märgatav. Ilmnunud puudused kõrvaldati.

- Statistiliste andmete kõrval võib kasutada ka sihtgruppide tagasisidet, mis võimaldab projekti tegevusi parendada.

Näiteks: Vastavalt osalejate statistikale osales tööklubides väga vähe puudega inimesi. Projekti tiim võttis ühendust piirkonna puudega inimeste esindusorganisatsiooniga ja kohtus ka puudega inimestega. Selgus, et informatsioon tööklubide üritustest ei olnud jõudnud vaegkuuljate ja –nägijateni. Veebilehele, mille kaudu edastati ürituse toimumise kohta informatsiooni lisati ka audiotekst ning lisati informatsioon ürituse toimumiskoha ligipääsetavuse kohta ratastoolis liikujatele. Samuti levitati teavet tööklubide kohta puudega inimeste esindusorganisatsioonide kaudu.

- Uuringute ja analüüside läbiviimisel tuleb hinnata läbiviidud tegevuste mõju puudega inimeste ligipääsetavuse tagamisele, sh tuleks hinnata mõju ka erinevast soo-, rahvuse- ja vanusegruppide lõikes. Milline oli erivajadusega inimeste ligipääsetavuse olukord projekti tegevusi alustades ja kuidas see projekti vältel muutus (nt ligipääsetavuse paranemine füüsilisele keskkonnale, informatsioonile ja suhtlusele jms).

Näiteks: Infrastruktuuri projektides lisatakse projekti lõpparuandele ligipääsetavuse audit. Analüüsitakse puudega inimeste osakaalu tegevustes enne ja pärast ligipääsetavuse parendamiseks tehtud tegevusi. Valitakse indikaatorid, mis võimaldavad mõõta ka puudega inimeste osalust. Viiakse puudega inimeste hulgas läbi küsitlus ligipääsetavuse olukorra kohta enne projekti alustamist ja peale projekti tegevuste elluviimist jms.

Vaata lisaks:

- [KUMU kunstimuuseumi ligipääsetavuse analüüs](#)
- [Heade praktikate kogumik. Käsiraamat sotsiaal- ja haridustöötajale, kuidas kaasata puuetega inimesi](#)
- [Hea tööandja teejuht](#)
- [Kättesaadava informatsiooni suunised](#)
- [Sii saab](#)